

УДК 657.1

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

PRINCIPLES AND APPROACHES TO CONSTRUCTION ACCOUNTING WITH BUYERS AND CUSTOMERS

БОРИСЕНКО А.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття направлена на висвітлення економічної сутності та основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками, встановлення особливостей організації обліку розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві, визначення їх ролі та місця. Методологічною основою дослідження виступили загальні принципи та підходи до тлумачення сутності дебіторської заборгованості, її оцінки, аналізу складу та місця в господарській діяльності.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, покупці, замовники, облік.

The article is aimed at highlighting the economic essence and the main content of settlements with buyers and customers, establishing the peculiarities of accounting for calculations with buyers and customers at the enterprise, determining their role and place. The methodological basis of the study was general principles and approaches to the interpretation of the nature of accounts receivable, its assessment, analysis of the composition and place in economic activities.

Key words: accounts receivable, buyers, customers, accounting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день в сучасних економічних умовах важливого значення набуває тлумачення сутності дебіторської заборгованості, адаптація її понятійного апарату до нинішніх умов нормативно-правового регулювання та організації бухгалтерського обліку такої заборгованості в частині розрахунків з покупцями і замовниками. Повнота висвітлення інформації по кожному з дебіторів впливає на кінцеву результативність здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань сутності, основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками та особливостей організації обліку таких розрахунків займалися відомі вчені Ф.Ф. Бутинець [3], О.М. Колеснікова [5], В.В. Скоробогатова [7], Т.В. Дідоренко, І.М. Белова [1], Т.С. Єдинак [4], Т.Г. Маренич [9] та ін.

Формування цілей статті. Метою проведення даного дослідження виступає тлумачення економічної сутності та основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками, встановлення особливостей організації обліку розрахунків підприємства з покупцями і замовниками на підприємстві, визначення їх ролі та місця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначають Дідоренко Т.В., Белова І.М. на нинішньому етапі економічного розвитку організації не здатні ефективно керувати дебіторською заборгованістю при розрахунках із покупцями, котра займає вагомe місце в оборотних активах, що є причиною виникнення кризи взаємонеplateжів. Покупці, коли укладають договори закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, наперед отримавши плату за продукцію, не здійснюють свої зобов'язання; банки притримують розрахунки при наявності коштів клієнтів, зтягають строки здійснення платіжних операцій, не забезпечуючи дисципліну розрахунків. Головним запитанням обліку дебіторської заборгованості є її оцінка. Методи оцінки мусять забезпечувати дотримання одного із найважливіших принципів фінансової звітності – обачності, відповідно до якого сума оцінки активів і доходів організації не повинна бути завищена [1]. Про необхідність правильності та повноти висвітлення оціночної вартості дебіторської заборгованості говорить і той факт, що від результату, оперативності та повноти проведення такої оцінки залежить й ділова

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

репутація підприємства.

В економічному тлумаченні дебіторська заборгованість – це активи, із юридичної сторони до дебіторської заборгованості необхідно підходити як до права постачальника отримати оплату за надану продукцію. Для забезпечення необхідних умов керування майном організації потрібно поєднати економічний підхід із юридичним до розуміння дебіторської заборгованості. Але разом із цим увагу слід звертати не на класифікацію заборгованості як на ту, котра належить економіці, а вміти розрізняти в господарській операції економічний та юридичний зміст [2].

Задля забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості організації шляхом створення ефективного механізму керування дебіторської заборгованості передбачається виконання відповідних етапів управління дебіторською заборгованістю, а саме [3]:

- формування інформаційної бази, формування умов надання комерційних кредитів та процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- визначення допустимого обсягу портфеля дебіторської заборгованості на основі прогнозованого обсягу реалізації;
- моніторинг складових портфеля дебіторської заборгованості та структурування її за термінами погашення;
- розробка змін умов кредитування різних дебіторів з метою збільшення обсягів продажу;
- оцінка можливостей рефінансування портфеля дебіторської заборгованості.

Аналіз наявних підходів до визначення проблемних питань щодо дебіторської заборгованості та напрямів її удосконалення в науковому середовищі представлено в таблиці.

Таблиця

Аналіз досліджень щодо питань обліку та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками*

<i>Автор, джерело</i>	<i>Проблемні питання, що розглядаються в публікації</i>	<i>Пропозиції автора публікації, яка розглядається</i>
Т.С. Єдинак [4]	Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах, класифікація видів заборгованості для її ефективного управління, визначення суми резерву сумнівних боргів.	Проблема диверсифікації покушців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування.
О.М. Колеснікова [5]	Проблема недостатнього дослідження аспектів практичного застосування резерву сумнівних боргів та списання безнадійних боргів в бухгалтерському та податковому обліку в контексті норм Податкового кодексу України.	Практичне застосування задекларованих норм в обліку вимагає суттєвих доопрацювань та доповнень у напрямі пристосування їх до конкретних умов господарювання з метою спрощення порядку обліку та складання фінансової та податкової звітності, а отже, і вдосконалення управління дебіторською заборгованістю.
С.М. Ксьондз [6]	Обґрунтування аспектів та методичних основ дебіторської заборгованості в системі управління підприємством за сучасних умов господарювання.	Управління дебіторською заборгованістю стає ефективним, коли підприємство визначає і підтримує оптимальний обсяг дебіторської заборгованості по сумі та у днях кредитування по кожному виду товарів або послуг виходячи з власного досвіду і специфічних умов підприємства, враховуючи при цьому технологічні особливості кожного виду продукції.
В.В. Скоробогатова [7]	Відсутність дієвої методики внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю як змішаного активу.	Запропоновано методику внутрішнього контролю операцій з монетарної і немонетарної дебіторською заборгованості.

* Джерело: складено на основі [8, 7, 6, 5, 4, 9]

На думку Буднік Т.В. та Гнатенко Є.П. аналіз та оцінка стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей, визначення середнього розміру фінансових активів, які перебувають у формі дебіторської заборгованості, їх питомої ваги в загальній сумі оборотності активів підприємства, поділ та оцінку дебіторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення. Це надасть можливість задовольняти інформаційні потреби облікового персоналу в розрізі її структурних елементів, а також дасть змогу окреслити суми заборгованості, що вилучені із господарського обороту різними дебіторами для цілей управління й контролю [8]. В свою чергу послідовність вище вказаних дій та чіткість їх виконання, в кінцевому результаті, дасть більший ефект від впровадження управлінських рішень, які базуються на детальному врахуванні та аналізі дебіторської заборгованості.

Висновки. Таким чином, виходячи з результатів проведених досліджень, можна зробити висновок про важливість та нагальність проблеми трактування сутності і організації бухгалтерського обліку та оцінки дебіторської заборгованості. Зроблена спроба виокремлення етапів управління дебіторською заборгованістю та встановлення основних елементів, які характеризують такі етапи. Проведено аналіз різних думок та поглядів щодо питань обліку та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками, в результаті розглянуто найбільш ефективні прийоми та методи адаптації до сучасних умов обліку загальної системи дебіторської заборгованості по підприємству.

Література.

1. **Дідоренко Т.В., Белова І.М.** Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3 (28). С. 217-220.
2. **Гончарук Я.А., Рудницький В.С.** Аудит: навчальний посібник для ВНЗ. Львів: Оріяна-Нова, 2014. 290 с.
3. **Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М.** Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність [Текст]: навчальний посібник для студентів вузів. Житомир: ЖГП, 2013. 480 с.
4. **Єдинак Т.С.** Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. URL: <http://firearticles.com/economika-pidpryemstv/54-problemi-upravlinnyadebitorskoju-zaborgovanistyju-pidpryemstv-v-umovaxfinansovo-ekonomichnoyi-krizi-yedinak-t-s.html>.
5. **Колеснікова О.М.** Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті податкового кодексу України. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=772>.
6. **Ксьондз С.М.** Дебіторська заборгованість як об'єкт управління. URL: [http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/\(154\)%20VKNUES2010N4Volume1.pdf](http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/(154)%20VKNUES2010N4Volume1.pdf).
7. **Скоробогатова В.В.** Підходи до оцінки монетарної та немонетарної дебіторської заборгованості. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 2(23). С. 337-342.
8. **Буднік Т.В., Гнатенко Є.П.** Проблеми та шляхи удосконалення дебіторської заборгованості як об'єкта обліку та аналізу. *Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. 2016. № 9. С. 740-743.
9. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: підручник / за ред. **В.Я. Амбросова**; 2-е вид., допов. і перероб. К.: ВД «Професіонал», 2005. 896 с.

